

Bostonrapporten än en gång

Mats Hellström anser att Ingemar Ståhl alltför enkelt avfärdat Bostongruppens rapport. Även om Bostonrapporten inte är invändningsfri har den, enligt Hellström, pekat på ett antal väsentliga problem i den svenska ekonomin.

Ingemar Ståhl har i en ironiserande artikel Ståhl [1978] avfärdat Bostongruppens (BCG) rapport. Ståhl kunde kanske ha kostat på sig litet större ödmjukhet inför andra forskares skröplighet, särskilt som hans egen artikel är full av felaktigheter och slarv och brister i stringens.

Ståhl påstår att BCG avvisar kostnads-läget som ett problem och att "hela kostnadsproblematiken 1975-78 förbigås". Ingalunda. En stor del av rapporten handlar just om det svenska näringslivets kostnads-läge i förhållande till konkurrenterna. Däremot drar BCG andra slutsatser av kostnadsutvecklingen i Sverige än vad Ståhl tydligen gör. I själva verket är BCGs ansats en jämförande kostnadsanalys för den svenska industrin, där man söker identifiera kritiska kostnadselement. — I andra sammanhang har gruppen kritiserats just för att genomföra en alltför mikroorienterad kostnadsanalys.

Det som väl är besvärande för Ståhl och en del andra debattörer är kanske att BCG — med sin starka inriktning på kostnadsjämförelser — dragit slutsatser om lönekostnadernas betydelse som borde rubba en del cirklar i den svenska ekonomiska debatten. Å ena sidan menar gruppen att i många av de problemindustrier, där de svenska lönekostnadernas höjd gör oss dåligt konkurrenskraftiga (främst mot låglöneländer) krävs så stora lönesänkningar eller devalveringar att dessa av andra skäl framstår som orimliga (till 10-15 kr i tim). Å andra sidan visar BCG att de svenska lönekostnaderna genomsnittligt är lägre än våra huvudkonkurrenters i fråga om den typ av kunskapsintensiv, tekniskt avancerad industri, som enligt gruppens bedömning kommer att få en allt större vikt för de

"gamla" industriländerna under 80-talet (i deras exemplifiering: elektroindustri, maskinindustri, kemisk industri, motorfordon). För dessa sektorer var den svenska totala arbetskraftskostnaden 1977 (inklusive sociala kostnader och efter devalvering) 41,3 kr/tim för Sverige, 41,7 kr/tim för USA och 44,9 kr/tim för Västtyskland. I de vikande sektorerna textil, massa, papper, skeppsbyggnad och stål hade Sverige i genomsnitt i stället högre arbetskraftskostnader än Västtyskland och USA. En bakgrund till denna annorlunda lönestruktur mellan vikande och livskraftiga sektorer i Sverige och våra huvudkonkurrenter är enligt BCG den svenska solidariska lönepolitiken.

Ståhl menar att BCG som företagskon-sulter har en rudimentär uppfattning om sambanden inom makroekonomin. I fråga om just lönernas roll i ekonomin synes BCG emellertid ha en makroekonomisk insikt som tyvärr inte delas av alla deltagare i den nationalekonomiska debatten i Sverige; Man är klar över att höga löner inte enbart är en belastning som höjer kostnader och minskar konkurrenskraft utan också kan vara en tillgång genom att höja den privata konsumtionskraften och därmed vidga den nationella marknaden.

En viktig punkt i BCGs rapport är genomgången av den överlägsna konkurrenskraft som successivt utvecklas av länder i den tredje världen inom viktiga delar av malm-, stål- och trävaruproduktionen liksom skeppsvarv. Ståhl invänder mot rapportens slutsatser genom att peka på att såväl ifråga om malm, stål, massa och som en allmän effekt av devalveringen väsentliga delar av svensk industri inom dessa områden kan täcka sina rörliga kostnader och kan förväntas göra detta även i framtiden. En stor del av Ståhls artikel upptas sedan av argumentet att företagen skall fortsätta sin drift så länge de kan täcka sina rörliga kostnader. Naturligtvis! Men detta är irrelevant som kritik av BCGs rapport.

Den har ingalunda föreslagit att de betydande sektorer i svensk industri som klassificeras som "vikande" skall upphöra med produktionen och läggas ned på kort sikt. Däremot menar BCG att den allvarliga försämringen av relativ konkurrenskraft inför framtiden måste leda till rationaliseringar och till att man inom dessa breda sektorer söker finna segment och områden där man även långsiktigt kan utveckla konkurrenskraft. BCG ger också vissa sådana exempel. Ett huvudsyfte är sedan att diskutera inom vilka nya områden som svensk industri i framtiden kan komma att hävda sig.

Ett allvarligt problem för vårt land är då att regeringarna hos våra huvudkonkurrenter inom OECD-området gör relativt sett mer för att stärka och utveckla de industrigrenar som bedöms vara långsiktigt konkurrenskraftiga för de utvecklade industriländerna. Det statliga stödet i Sverige 1970-77 till "vikande sektorer" var 73 procent mot 27 procent i Västtyskland, 32 procent i Frankrike och 37 procent i Storbritannien. Till de sk "tillväxtsektorerna" gav den svenska staten 25 procent mot 68 procent i Västtyskland, 66 procent i Frankrike och 61 procent i Storbritannien. Även detta problem för Sverige vill nu Ståhl bagatellisera genom att ifrågasätta om man inkluderat försvars- och kärnenergiprogrammen i Sverige eller endast sett på siffrorna från STU. Det går faktiskt att utläsa direkt ur tabellen i rapporten att kärnkraftsstödet är inkluderat. Även försvarsprogrammen är medräknade.

I själva verket torde siffrorna bli än mer ogynnsamma för svensk del om man från det svenska statliga stödet skulle undanta militärprogrammen, i vart fall vid en jämförelse med Västtyskland. Detta innebär inte att BCGs redovisning av statligt stöd är invändningsfri. Gränsdragningsproblem finns självfallet för vilken typ av utgifter som bör medtas. Om BCG inkluderat även Sveriges investeringsbanks insatser, skulle utfallet troligen blivit något mindre ogynnsamt för Sveriges del, men huvudslutsatsen skulle på intet sätt rubbas.

Ståhl betonar, helt korrekt, ett viktigt

konjunkturrellt inslag i det svenska internationella beroendet - vår exportindustri inriktning på varor som är beroende av investeringskonjunkturen utomlands. Det är därför synd att han inte närmare kommenterar BCGs diskussion om strukturella förändringar i industrins investeringsbeteende internationellt. Sammanfattningsvis gäller det en sänkning av den avkastningsnivå företagen kan förvänta sig och en ökning av storleken och risktagandet på de investeringar som är nödvändiga. Förändringar i investeringarnas återbetalningstider, förväntade vinstnivåer och upplåningsstrategi i många OECD-länder försvarar, enligt BCG, konkurrenssituationen för de företag som väntar sig traditionella vinstnivåer.

Dessa strukturella förändringar av investeringsbeteendet kräver samhällelig medverkan för att upprätthålla en nödvändig investeringsnivå. Marknadskrafterna förmår inte heller enligt BCG på egen hand åstadkomma de överföringar av resurser mellan branscher och industrigrenar som blir nödvändiga i framtiden. Såväl risker som avkastningen på många stora investeringar måste fördelas på hela samhället snarare än på ett enskilt företag om Sverige skall ha möjlighet att förstärka sin konkurrenskraft i de tillväxande sektorerna i framtiden.

Mot denna bakgrund är det väl aningslöst att som Ståhl hävda att BCG egentligen aldrig förklarar varför statliga utvecklingsinsatser behövs. Att BCGs slutsatser inte är någon nyhet för den svenska debatten kan man däremot hålla med Ståhl om. Men den ger en rad goda illustrationer till varför det är *bråttom* att bygga upp en samhällelig näringspolitik som kan bidra till en resursomfördelning och innovativ industriell miljö som är nödvändig för att Sverige skall kunna fortsätta att utvecklas som slagkraftig industrination.

Ett gott argument för samhälleliga insatser ger Ståhl själv: Om den högteknologiska kunskapsintensiva industrin i Sverige är så lätttröblig mellan olika länder som han hävdar är detta sannerligen motiv för ett ökat inflytande i industrin för samhället och löntagarna.

Bostongruppens samlade slutsatser är naturligtvis ingalunda invändningsfria. I vissa fall har man kanske alltför lite haft insikt i specifikt svenska förhållanden; i andra fall har man genomfört relativt allmänna analyser. Men man ställer på ett utmärkt pedagogiskt sätt fram många av de nya ekonomiska svårigheter som industriländerna börjat uppleva under 1970-talet. Låt oss ta de ekonomiska problemen som en utmaning och anpassa

de nationalekonomiska modellerna efter en förändrad internationell verklighet i stället för att defensivt söka definiera bort problemen för att rädda gamla nationalekonomiska modeller!

Mats Hellström
riksdagsman (s)

Referenser

Ståhl, I, [1978], "Bostonrapporten", *Ekonomisk Debatt*, årg 6, nr 8